

03980200298175
RPW/5298/2020 P
2020-02-04

Warszawa, dnia 31 stycznia 2020 r.

MINISTER
Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

DUS.III.0702.3.2019.ES

Pan
Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

w odpowiedzi na oświadczenie senatora Stanisława Gawłowskiego, pragnę uprzejmie wyjaśnić, co następuje.

Sytuację osób zatrudnionych na pokładach statków na morzu/członków załóg statków m.in. poprzez wskazanie państwa właściwego dla nich w zakresie zabezpieczenia społecznego regulują unijne rozporządzenia nr 883/2004 i 987/2009 oraz dwustronne umowy o zabezpieczeniu społecznym.

Rozporządzenie (WE) nr 883/2004 określa zasady ustalania ustawodawstwa właściwego w zakresie zabezpieczenia społecznego dla osób normalnie wykonujących pracę najemną lub pracę na własny rachunek na pokładach statków pod banderą państw członkowskich UE, EOG lub Szwajcarii. Zgodnie z art. 11 ust. 4 rozporządzenia (WE) nr 883/2004, osoby te podlegają systemowi zabezpieczenia społecznego w państwie, pod którego banderą pływa statek. Jednakże osoby zatrudnione na pokładzie statku pod banderą państwa członkowskiego UE, EOG lub Szwajcarii, które otrzymują wynagrodzenie za taką pracę od przedsiębiorstwa, którego siedziba zlokalizowana jest w innym państwie członkowskim, podlegają systemowi ubezpieczeń w państwie siedziby przedsiębiorstwa, o ile zamieszkują terytorium tego państwa. W ściśle określonych przypadkach, unijne przepisy o koordynacji mają zastosowanie także do osób zatrudnionych na pokładach statków pod banderą państw trzecich. W świetle najnowszego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości

UE (wyrok w sprawie C-631/17SF vs. Inspecteur van de Balastingdienst) obywatele UE, zamieszkali na terytorium UE i wykonujący pracę na rzecz pracodawcy unijnego na pokładzie statku pod banderą państwa trzeciego podlegają systemowi ubezpieczenia społecznego w państwie swojego zamieszkania na podstawie art. 11 ust. 3 lit. e) rozporządzenia (WE) 883/2004.

W chwili obecnej Polska pozostaje związana umowami dwustronnymi o zabezpieczeniu społecznym z Australią, USA, Kanadą, Koreą Południową, Rządem Quebecu, Macedonią, Mołdawią, Mongolią, Ukrainą oraz państwami b. Jugosławii (obecnie umowa ta dotyczy Czarnogóry, Serbii, Bośni i Hercegowiny). Szczegółowe regulacje dotyczące członków załóg/osób zatrudnionych na statkach zawierają umowy z krajami b. Jugosławii, Macedonią, Ukrainą, Mołdawią oraz Mongolią. Wskazują one, że członkowie załóg statków podlegają systemowi zabezpieczenia społecznego państwa, pod którego banderą pływa statek. Pewną modyfikację tej reguły przewiduje umowa z Mongolią, w świetle której właściwość państwa bandery może zostać zastąpiona właściwością państwa siedziby przedsiębiorstwa, wynagradzającego marynarza. Umowy z USA, Kanadą, Koreą, Australią oraz Rządem Quebecu nie zawierają szczegółowych rozwiązań dotyczących osób zatrudnionych na statkach, a sytuacja członków załóg objętych zakresem podmiotowym tych umów oceniana jest zgodnie z zasadami przewidzianymi dla ogółu pracowników lub osób zatrudnionych na własny rachunek (właściwość państwa wykonywania pracy).

Zarówno w treści rozporządzenia (WE) nr 883/2004, jak i w każdej z wiążących Polskę umów o zabezpieczeniu społecznym znajduje się postanowienie umożliwiające zawieranie tzw. porozumień wyjątkowych, których skutkiem jest ustalenie właściwości systemu zabezpieczenia społecznego w sposób odmienny od opisanego powyżej.

Sytuacja osób zatrudnionych na statkach pływających pod banderą inną niż polska i nie objętych zakresem stosowania unijnych przepisów o koordynacji oraz dwustronnych umów o zabezpieczeniu społecznym oceniana jest w świetle przepisów krajowych.

Przy ustalaniu prawa do świadczeń osoby zatrudnione na statkach, objęte zakresem stosowania rozporządzeń unijnych oraz dwustronnych umów o zabezpieczeniu społecznym, korzystają z zasad:

- równego traktowania,
- sumowania okresów ubezpieczenia oraz
- zachowania praw nabytych (eksportu/transferu świadczeń).

Odnosząc się do polskiego systemu ubezpieczeń społecznych pragnę poinformować, że zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym regulują przepisy ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 300, z późn. zm.) natomiast warunki nabywania prawa do emerytur i rent są określone przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 53).

Należy podkreślić, że system ubezpieczeń społecznych w Polsce wiąże obowiązek ubezpieczenia z określonym rodzajem aktywności zawodowej, m.in. posiadania na terenie Polski statusu pracownika, wykonawcy umowy - zlecenia, czy bycia na terenie Polski osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt. 1 i 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są m.in. pracownikami albo osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność, w tym gospodarczą.

W świetle unijnych przepisów, jeśli osoba zamieszkuje w Polsce, a wykonuje pracę na statku, który pływa pod banderą innego niż Polska państwa członkowskiego UE/EFTA, to podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, pod banderą którego pływa statek. Oznacza to, że osoba taka nie podlega polskiemu ustawodawstwu.

Osobom, które nie spełniają warunków do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi przysługuje prawo do objęcia ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi na zasadach dobrowolności, na podstawie art. 7 powołanej ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Przepis ten odnosi się do osób, które:

- mieszkają w Polsce,
- nie mieszkają w Polsce ale w okresie wcześniejszym objęte były obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi w Polsce, albo
- nie mieszkają w Polsce, ale mają do tych osób zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Należy przy tym zauważyć, że zgodnie z art. 14 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 883/2004, zainteresowany może przystąpić do systemu ubezpieczeń dobrowolnych państwa członkowskiego, nawet jeżeli z obowiązku podlega ustawodawstwu innego państwa członkowskiego, pod warunkiem, że na pewnym etapie swej pracy zawodowej podlegał ustawodawstwu pierwszego państwa członkowskiego oraz jeżeli takie nakładanie się

ubezpieczeń jest w sposób wyraźny lub domyślny dozwolone na podstawie ustawodawstwa pierwszego państwa.

Odnosząc się do kwestii uzyskania świadczeń emerytalnych w Polsce uprzejmie informuję, że świadczenie emerytalne może zostać przyznane jeżeli zostały spełnione wszystkie warunki wymagane do jego uzyskania.

Zgodnie z art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych emerytura przysługuje ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. po osiągnięciu wieku emerytalnego wynoszącego co najmniej 60 lat dla kobiet i co najmniej 65 lat dla mężczyzn.

Osobom urodzonym po 31 grudnia 1948 r. wykonującym prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przysługuje prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych.

Prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach, ustalone na podstawie art. 184 w zw. z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje marynarzom i rybakom wówczas, gdy wymagany do nabycia tej emerytury 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach związany był z zatrudnieniem pracownika na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Zaliczanie polskim marynarzom i rybakom pływającym na statkach obcych bander przy ustalaniu emerytury z art. 184 ustawy emerytalnej okresów pracy za granicą do okresu pracy w szczególnych warunkach, możliwe jest, gdy łącznie zostały spełnione następujące warunki:

- byli oni delegowani do pracy za granicą przez pracodawcę polskiego lub zarejestrowanego w Polsce,
- pozostawali z armatorem w stosunku pracy na statku,
- byli za te osoby opłacane składki na polskie ubezpieczenie społeczne lub na ubezpieczenia emerytalne i rentowe,
- praca była wykonywana przez wskazany w powołanym rozporządzeniu okres stale i w pełnym wymiarze czasu pracy.

Zasada ta dotyczy także zaliczania okresu pracy w szczególnych warunkach przy ustalaniu emerytury pomostowej, o ile dany okres przypada do 31 grudnia 2008 r.

Należy również podkreślić, że okresami składkowymi są m.in. okresy ubezpieczenia tj. opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Za okresy składkowe uważa się również przypadające przed dniem 15 listopada 1991 r. okresy zatrudnienia obywateli polskich za granicą – u innych pracodawców zagranicznych, jeżeli w okresie pracy za granicą były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne w Polsce.

Wobec powyższego, w przypadku gdy w okresach zatrudnienia polskich marynarzy i rybaków u armatorów zagranicznych były opłacane składki na ubezpieczenia społeczne lub na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w Polsce, okresy te podlegają uwzględnieniu – jako składkowe – do okresu składkowego i nieskładkowego wymaganego do ustalenia prawa i wysokości świadczeń emerytalno-rentowych.

Odnosząc się do świadczeń przysługujących członkom rodziny pozostałym po rybakach lub marynarzach pragnę poinformować, że zgodnie z art. 65 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Jednocześnie w zakresie świadczeń dla marynarzy i rybaków, którzy posiadają polski i zagraniczny okres ubezpieczenia należy wskazać, że przepisy rozporządzenia (WE) nr 883/2004 oraz łączących Polskę dwustronnych umów międzynarodowych o zabezpieczeniu społecznym koordynujących świadczenia emerytalne, ustanawiają zasadę sumowania okresów ubezpieczenia. Na podstawie tych przepisów, jeżeli polski okres ubezpieczenia jest niewystarczający do nabycia prawa do emerytury, to polska instytucja właściwa zobowiązana jest uwzględnić przy ustalaniu prawa do emerytury zagraniczne okresy ubezpieczenia przebyte – odpowiednio – w państwach członkowskich UE/EFTA albo państwach umownych, o ile te zagraniczne okresy nie pokrywają się z polskimi okresami ubezpieczenia.

Ponadto rozporządzenie (WE) nr 883/2004 oraz niektóre łączące Polskę dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym przewidują uwzględnianie zagranicznych okresów pracy przebytych w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze.

Przepisy rozporządzenia (WE) nr 883/2004 albo danej dwustronnej umowy międzynarodowej o zabezpieczeniu społecznym przewidujące sumowanie okresów

ubezpieczenia lub sumowanie okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze mogą zatem w przypadku niektórych osób zainteresowanych umożliwić nabycie prawa do polskiej emerytury z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Reasumując, okresy zatrudnienia marynarzy u zagranicznych armatorów, mogą zostać uwzględnione przy ustalaniu prawa do emerytury jeżeli zatrudnienie wykonywane było w państwach członkowskich UE/EFTA lub państwie, z którym Polskę łączy dwustronna umowa międzynarodowa o zabezpieczeniu społecznym przewidująca sumowanie tego typu okresów. Zagraniczny okres ubezpieczenia przebyty w innym niż państwo członkowskie UE/EFTA lub państwo, z którym Polskę łączy umowa dwustronna o zabezpieczeniu społecznym nie jest uwzględniany przy ustalaniu świadczeń.

Jednocześnie pragnę dodać, że zgodnie z art. 83 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ubezpieczonym oraz pozostałym po nich członkom rodziny, którzy wskutek szczególnych okoliczności nie spełniają warunków wymaganych w ustawie do uzyskania prawa do emerytury, nie mogą – ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek podjąć pracy lub działalności objętej ubezpieczeniem społecznym i nie mają niezbędnych środków utrzymania, Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych może przyznać w drodze wyjątku świadczenia w wysokości nieprzekraczającej odpowiednich świadczeń przewidzianych w ustawie.

Z poważaniem
MINISTER
z up. Stanisław Szwed
Staniław Szwed
SEKRETARZ STANU